

ПЛОВДИВСКИ УНИВЕРСИТЕТ

ИЗДАНИЕ ЗА ОБРАЗОВАНИЕ, НАУКА И КУЛТУРА

БРОЙ 10 (425), година XXX

декември 2012 – януари 2013 година

ОБРАЗОВАНИЕТО ПО СТРЪМНИНТЕ НА XXI ВЕК

на стр. 8

Кандидатстудентската кампания започна

на стр. 4

Два нови проекта са фокусирани
върху изследванията
с приложен характер и тяхната
реализация на пазара

на стр. 2

Социолози представиха
теренните си изследвания
от обсерваторията в Рожен

на стр. 3

Бруно Шулц – познатият непознат

на стр. 12

„Четете и знайте...” –
изстраданото послание на
„История славянобългарска”

на стр. 14

На всички студенти,
преподаватели и служители
от Пловдивския университет
пожелаваме весела Коледа
и щастлива Нова година!

Редакцията

ДА ДАРИМ СРЕДСТВА ЗА ХРАМА „Св. ПАИСИЙ ХИЛЕНДАРСКИ”

Уважаеми преподаватели, служители и студенти от Пловдивския университет, изграждането на параклиса „Св. Паисий Хилендарски” в Нова сграда на Университета става само с дарения. Вашата лепта можете да пуснете в специалната каса, която се намира в централната университетска библиотека. В Университета учат и работят близо 20000 души, ако всеки даде дори по 1 лев, ще се получи доста внушителна сума.

За по-големи суми може да бъде издаден документ за дарение.

Два нови проекта са фокусирани върху изследванията с приложен характер и тяхната реализация на пазара

На 12 декември в зала „Компас“ на новия Конферентен център на Пловдивския университет се проведе Ден на иновациите и технологичния трансфер. Форумът беше организиран с цел да се представят два нови мащабни проекта на стойност 1,4 млн. лв., които предстои да се реализират в нашето висше училище – Технологичният център и Офисът за технологичен трансфер към него. Финансирането им е осигурено след спечелени проекти по Оперативна програма „Конкурентоспособност“, чийто управляващ орган в България е Министерството на икономиката, енергетиката и туризма.

Денят на иновациите и технологичния трансфер бе открит от заместник-ректора проф. д-р Невена Милева, която поясни, че договорите са подписани преди броени дни, а работата по проектите ще продължи през следващите две години, като се очаква първите реални резултати да бъдат отчетени през юни-юли 2013 година. ПУ „Паисий Хилендарски“ е първият класически университет в страната, в който се открива технологичен център.

Проектите ще подпомогнат реализирането на стратегията на Университета, ориентирана към изграждането на ефективна система за развитие и подпомагане на приложните изследвания, иновационната дейност и трансфера на технологии,

което включва трансформиране на идеи и научни разработки в иновативни пазарни продукти, процеси и услуги, както и инициране и подпомагане на съвместни проекти за трансфер на технологии между науката и бизнеса на национално и международно равнище.

В технологичния фокус на Центъра ще бъдат *екотехнологиите*, а работата му ще е фокусирана в две основни направления: *молекулярни биотехнологии и екологични информационни и комуникационни технологии*. В него ще се извършват научни изследвания, ориентирани към приложение и мултиплициране в практиката за получаване на икономически резултати. Ще бъдат изградени мобилни и динамични изследо-

Денят на иновациите и технологичния трансфер

вателски екипи от учени, с възможност за осъществяване на сътрудничество и коопериране с други технологични и изследователски центрове в Европа и за участие в международни изследователски програми.

Екипът на Офиса за технологичен трансфер ще работи в тясна интеграция със специалистите от Технологичния център и ще разшири обхвата от дейностите му в областта на технологичния трансфер чрез осигуряване на достъпни R&D услуги – т. нар. услуги за изследване и развитие (Research&Development Services).

Ще се предлага също правна, маркетингова и логистична подкрепа за комерсиализиране на разработки на учените и на фирми от региона и страната. Офисът ще съдейства за създаване на съвместни екипи от преподаватели и студенти от ПУ „Паисий Хилендарски“ и от специалисти от фирмите по решаване на т. нар. „тесни места“ в техните производствени процеси и усъвършенстване на предлаганите продукти.

Реализацията на двата проекта ще помогне да се поставят на нова основа изследванията с приложен характер в Пловдивския университет, а едно-

временно с това ще се повиши и нивото на изследователската и развойната дейност във фирмите като им се оказва експертна помощ и се предоставя достъп до уникална научна апаратура и друга технологична инфраструктура. В резултат на работата по проектите ще се повиши и правната култура на преподавателите, студентите и предприемачите от фирмите в региона по отношение на защитата и управлението на интелектуалната собственост.

В рамките на двете заседания на Деня на иновациите и технологичния трансфер своите възгледи споделиха още доц. д-р Иван Чалъков, доц. д-р Илия Илиев, доц. д-р Теменужка Йовчева, доц. д-р Владя Борисова, г-жа Мими Василева. В техните експозета освен за пряката реализация на двата проекта бяха представени и вижданията им за иновациите в по-широк план, приложните изследвания в университетите и интелектуалната собственост; пазара на възникващи продукти и технологии; академичните спин-оф фирми и институционалното предприемачество в университета – като възможност за реализация на резултатите от приложни научни разработки и др.

„Пловдивски университет“

Етноложко лято 2012

Свобода СТОЕВА

Катедра „Етнология“ организира за десета поредна година студентска конференция, на която бакалаврите третокурсници и четвъртокурсници от специалностите „Етнология“ и „Социална антропология“ и магистрите от програма „Етнология – общности, идентичности, култура“ представят резултатите от своите теренни изследвания, проведени по време на летните практики. Конференцията се състоя на 13 и 14 декември.

Въпреки че наскоро бяха чествани „20 години Етнология в Пловдивския университет“, голяма част от обществеността все още живее с идеята, че ние, етнологите, плетем чорапи, месим хлябове, разказваме приказки и летим върху крилата на змейове горяни.

Кои в действителност сме ние? Какво правим и защо го правим? Ние, студентите от специалностите „Етнология“ и „Социална антропология“ към Философско-историческия факултет, работим в полето на социалните науки, като се стремим да изучим, изследваме и опознаем различните хора, общности и групи, които изграждат нашето общество. На базата на тези изследвания ние опитваме да предложим адекватни и приложими решения относно социалните проблеми, свързани с религията, етническата принадлежност, пола, социалната класа и др.

В ПЛОВДИВСКИЯ УНИВЕРСИТЕТ СТАРТИРА ДВУГОДИШЕН ПРОЕКТ ЗА Е-ОБУЧЕНИЕ

Стойността му е 767 959 лв. – безвъзмездна финансова помощ по схема BG051PO001-4.3.04 „Развитие на електронни форми на дистанционно обучение в системата на висшето образование“. Това обяви заместник-ректорът на ПУ „Паисий Хилендарски“ проф. д.м.н. Георги Тотков, ръководител на проекта, по време на пресконференция, състояла се 13 декември в зала „КОМПАС“. На пресконференцията присъстваха и координаторът доц. д-р Петя Бъркалова и експертът доц. д-р Елена Сомова.

В рамките на 24-месечния срок за изпълнение ще бъде създаден т. нар. *електронен университет*, който ще интегрира информационните системи на ПУ със софтуерна система за управление на образователния процес. Ще се добавят учебни ресурси, които да бъдат разположени в цифрови хранилища с отдалечен достъп.

Паралелно с това ще се въведат нормативна база и стандарти за постигане на оперативна съвместимост и качество на създаваните учебни е-ресурси. По този начин провеждането на е-обучение ще става в т. нар. *среди за виртуално обучение* (СВО), които дават конкурентно предимство, заради прилагането на съвременни технологии, методи и средства.

Стандартизираните учебни материали и е-ресурси са предвидени за обучение по 120 дисциплини на 55 специалности в 16 професионални направления на 5 области на висшето образование у нас. По разчети на екипа по проекта 1200 студенти – 1000 бакалаври и 200 магистри, ще завършат успешно поне един онлайн курс или модул. Новата среда за виртуално обучение ще помогне да се сформират 2 бакалавърски и 3 магистърски дистанционни програ-

Двугодишен проект за провеждане на качествено е-обучение в системата на висшето образование стартира Пловдивският университет „Паисий Хилендарски“. Проектът BG051PO001-4.3.04-0064 „Пловдивски електронен университет (ПеУ): национален еталон за провеждане на качествено е-обучение в системата на висшето образование“ се реализира по Оперативна програма „Развитие на човешките ресурси 2007 – 2013 г.“, съфинансирана от Европейския социален фонд.

ми, съобразени с изискванията на образователния пазар, подчерта проф. Тотков.

Той обясни, че съвместно с Националната агенция за оценяване и акредитация ще се създадат и национални критерии за качеството на дистанционното обучение. Те ще се използват в цялата страна при провеждането на дистанционни и електронни форми на преподаване.

Предвижда се организиране и провеждане на пилотно смесено обучение – електронно и конвенционално, с използване на е-форми за обучение в университетски специалности и дисциплини. Ще се реализира и програма за повишаване на квалификацията на 400 студенти и 60 университетски преподаватели, така че те да се подготвят за използване на формите за е-обучение и за прилагане на интерактивни и иновационни методи за преподаване и учене. На по-късен етап лекторите от ПУ „Паисий Хилендарски“ ще обучават свои колеги от други висши училища.

В рамките на проекта ще бъдат създадени повече от 100 курса за е-обучение – 60 в бакалавърските и 40 в магистърските програми за студентите на университета. Предстои оборудване на зали за провеждане на видео лекции във филиалите на Пловдивския университет.

Като част от дейностите по проекта е издаването на тематичната осемтомна поредица „Електронният университет“. Тя ще включва книгите „Е-обу-

чението“, „Електронното тестване“, „Методика на е-обучението“, „Свободен софтуер за е-обучение“, „Мобилно обучение“, „Е-българистика – език и литература“, „Е-българистика – методика и практика“ и „Пловдивски е-университет“.

Специфичен „хоризонтален“ приоритет на проекта е създаване на предпоставки за осъществяване на качествено

е-обучение, което да отговаря на принципите за достъпност на IEEE (Institute of Electrical and Electronics Engineers) за лица със специфични образователни потребности.

Проектът е в съответствие с един от приоритетите на Стратегията за развитие на ПУ „Паисий Хилендарски“ (2011 – 2020): проектиране и създаване на пакет от научно обосновани стандарти и нормативна база за обучение, изследвания, управление и оценка на академичното качество на основата на университетска информационна инфраструктура от типа „електронен университет“.

„Пловдивски университет“

МЛАДИ СОЦИОЛОЗИ ПРЕДСТАВИХА ТЕРЕННИТЕ СИ ИЗСЛЕДВАНИЯ ОТ ОБСЕРВАТОРИЯТА В РОЖЕН

Студентската научна сесия, посветена на работата на най-голямата обсерватория в Югоизточна Европа: НАО – Рожен, се проведе на 21 ноември във Философско-историческия факултет на Пловдивския университет. Форумът премина под мотото „НАО Рожен: за учените, звездите и нищо повече“, като в неговите рамки бяха представени резултатите от теренното изследване на четвъртокурсниците от специалност „Социология“, проведено в обсерваторията в периода 12 – 14 юли 2012 г.

Националната астрономическа обсерватория – Рожен е значим символ и стратегически обект за българската наука, а сесията предостави възможност да се разисква спецификата на научната дейност на астрономите, актуалните им изследователски търсения, трудностите, с които се сблъскват. Изследванията представят живота на група специалисти на „ръба на небето“ – между човешките страсти и звездната хлад, коментира ръководителят на практиката доц. д-р Иван Чалъков от Философско-историческия факултет.

Обсъжданията и презентациите преминаха на фона на изключително драматичната ситуация с недостига на средства за нормалното функциониране на обсерваторията.

Най-добрите разработки бяха оценени и наградени от научно жури, в което участваха преподаватели от катедра „Приложна и институционална социология“ на Философско-историческия факултет и специалните гости – заместник-директорът на Националната астрономическа обсерватория в Рожен д-р Никола Петров и преподавателят по астрономия във Факултета по физика и инженерни технологии доц. д-р Иван Попов.

„Пловдивски университет“

ЛИНГВИСТИКА С МАРКЕТИНГ Е НОВАТА ФИЛОЛОГИЧЕСКА СПЕЦИАЛНОСТ

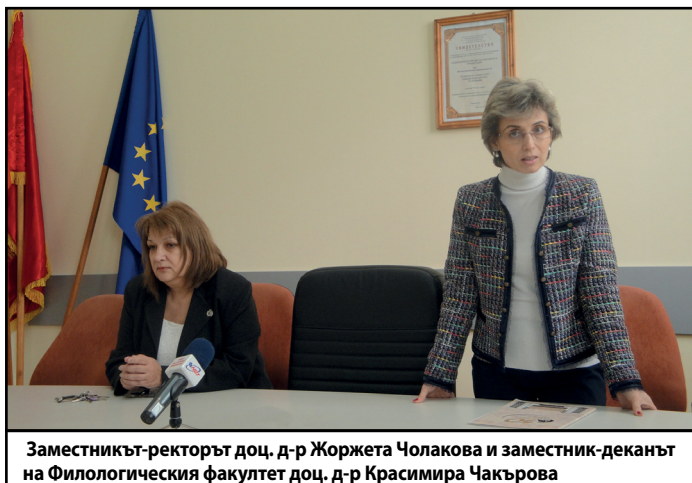
Някои новости, свързани с предстоящата кандидатстудентска кампания, представиха заместник-ректорът на Пловдивския университет доц. д-р Жоржета Чолакова и заместник-декан на Филологическия факултет доц. д-р Красимира Чакърова по време на пресконференция, дадена на 12 декември 2012 г.

„Лингвистика с маркетинг“ е най-новата филологическа специалност в Пловдивския университет „Паисий Хилендарски“ за академичната 2013/2014 година. Това обяви днес на пресконференция заместник-деканът на Филологическия факултет доц. д-р Красимира Чакърова.

Новата специалност ще формира у студентите комплексни познания едновременно по два чужди езика и по маркетинг. С придобитата квалификация бъдещите absolventи ще могат успешно да прилагат уменията си като преводачи във фирми, банки, преводачески и консултантски бюра, PR агенции, издателства, електронни и печатни медии, библиотеки, музеи, архиви и други обществени, образователни и културни институции.

Учебният процес в специалността ще се провежда по сходна схема за първия чужд език – английски, и за втория – немски, френски, руски или испански. Основната разлика е, че обучението по втория език ще стартира от начално ниво. Програмата предвижда овладяването на базисния език да завърши на ниво C1, а на втория – на ниво B2 от европейската рамка за владение на езици. В зависимост от комбинацията от изучаваните чужди езици новата специалност ще бъде в 4 разновидности, а акредитираните бройки – общо 45.

Четири възможности за кандидатстване предлагат от факултета – умножена по шест оценка от кандидатстудентския изпит, умножена по шест оценка от матура по английски език, оценка по английски език от диплома, придобита във Великобритания или САЩ, и международен сертификат за равнище на владение на английски.

Заместник-ректорът доц. д-р Жоржета Чолакова и заместник-деканът на Филологическия факултет доц. д-р Красимира Чакърова

Официалният старт на кандидатстудентската кампания на Филологическия факултет бе даден на 15 декември в новата конферентна зала „Компас“ в Ректората с традиционно организиран от факултета Ден на кандидат-студента. Зрелостниците и кандидат-зрелостниците получиха подробна информация за изпитите, балообразуването, бъдещата професионална реализация, студентската мобилност в периода на следването, възможностите за продължение на следването в магистърски и докторантски програми. В този ден на преференциални цени кандидат-студентите можеха да закупят помощни материали – сборници с тестове и помагала.

Следващата инициатива на факултета е на 12 януари 2013 г. в 6. аудитория – семинар с учители по български език и литература от Пловдив, Хасково, Сливен, Ямбол, Стара Загора и други градове от Южна България. На семинара преподавателят от Катедрата по български език гл. ас. Теофана Гайдарова ще представи обобщено и систематизирано промените в книжовната норма, въведени от „Официален правописен речник на българския език“ на издателство „Просвета“, 2012 г. Поради големия интерес от страна на учителите, Филологическият факултет ще организира поне още един подобен семинар по-късно през годината.

За да се улесни подготовката за матура по български език

и литература и за кандидатстудентски изпит по български език, на 9 февруари 2013 г. от 11:00 ч. в 6. аудитория на Ректората ще се проведе безплатен практикум по правопис и пунктуация за зрелостници. Акцентът ще бъде поставен отново върху нормативните промени в новия правописен речник, по който ще бъдат оценявани националните матури.

В периода февруари – април 2013 г. Филологическият факултет ще проведе поредица от дни на отворените врати, в които основни гидове ще са настоящи възпитаници на ПУ „Паисий Хилендарски“. За гостите ще бъдат организирани посещения на модерните учебни корпуси на университета и специализираните центрове на факултета. Ще имат възможност да посетят и новата многофункционална спортна зала на бул. „България“, да се запознаят с декана, с преподаватели и студенти филолози, от които могат да получат информация за различните специалности. Забавен елемент в програмата на академичния тур е фотосесията с тога и шапка, и със символите на университета.

Графикът на посещенията ще бъде публикуван в специализирания сайт за кандидат студенти ksk.slovo.uni-plovdiv.bg, а желаещите да бъдат гости на факултета могат да се регистрират онлайн.

Планирани са и информационни срещи на представители на Филологическия факултет със зрелостници и кандидат-

зрелостници от СОУ и професионалните гимназии в Пловдив и региона. Срещите ще се провеждат в периода февруари – април 2013 г. по график, съгласуван с ръководствата на средните училища.

За новата академична 2013/2014 г. ПУ „Паисий Хилендарски“ няма да въвежда сериозни промени в кандидатстудентската си кампания. Резултатите от КСК 2012 показват 100% заети места, с което не може да се похвали нито един друг държавен университет от класически тип в страната, съобщи заместник-ректорът доц. д-р Жоржета Чолакова.

Висшето училище ще продължи да записва отличниците от предварителната си изпитна сесия още преди да е започнала редовната. Опитът от изминалата година показва, че ранният прием мотивира младите хора да се подготвят по-добре и гарантира повече записани отличници, а не просто кандидати с по-висок бал, подчерта доц. Чолакова.

Тъй като тенденцията е студентите масово да кандидатстват с матурирети оценки от много дисциплини, Пловдивският университет има интерес да се засили подготовката на зрелостниците още докато са в училище. Със семинарите и практикумите за новия правописен речник Филологическият факултет се стреми да повиши нивото на средношколската подготовка, заяви доц. Чолакова.

Кризата с липсата на интерес към точните науки като математика и физика заместник-ректорът обясни със световна тенденция. България не се различава от академичните средища по света. Специалностите, в които се получава фундаментална подготовка, не се радват на интерес от кандидат-студентите по цял свят. В бакалавърската си форма подобно обучение дава по-широка подготовка, но има и магистърски програми, които гарантират подходящата тясна специализация, търсена на пазара на труда,

Няколко акцента от дейността на Руския център в Университета

Научно-практически семинар по превод за студенти русисти

От 14 до 16 декември 2012 година в Пловдивския университет се проведе научно-практически семинар „Обучение по преводаческо майсторство“ – съвместен проект на ПУ „Паисий Хилендарски“ и фонд „Руский мир“, който го финансира. Организирана се от Центъра за руски език и култура и Катедрата по руска филология, със съдействието на издателствата „Жанет“ и „Факел Експрес“, за втори път с идеята да се утвърди като традиционен и представителен за пловдивския руски център.

В семинара участваха 42 бакалаври и магистри от специалностите „Руска филология“, „Педагогика на обучението по български език и руски език“, „Педагогика на обучението по руски и западен език“, „Приложна лингвистика“, „Лингвистика и превод“, представители на СУ „Св. Климент Охридски“, ПУ „Паисий Хилендарски“, ВТУ „Св. св. Кирил и Методий“, ШУ „Епископ Константин Преславски“, ЮЗУ „Неофит Рилски“, НБУ.

Лектори на семинара бяха гостите от Съюза на писателите на Русия Анатолий Корольов, доцент в Литературния институт „Максим Горки“, и Надежда Кондакова – поетеса, преводач, носител на наградата на Москва за литература и изкуство за 2011 г.

Като водещи на майсторски класове и практикуми от българска страна се включиха Валентина Радинска (поетеса, преводач, сценарист), Емил Николов (журналист, преводач, редактор), Марианна Конова (дипломат, преводач, преподавател), Таян Атанасова (преводач и преподавател).

Програмата съдържа четири общи лекции, два майсторски класа, две кръгли маси, три практикума по превод на съвременна проза и поезия.

Особен интерес и оживена дискусия предизвикаха лекциите „Архипелагът Русия на границата на 20 – 21 век“, „Двойният поглед: степента на сътворчеството автор-преводач“. В рамките на кръглите маси бяха представени възможностите за обу-

Участниците в семинара по превод

чение в различните магистърски програми по превод на всички български университети, като беше подчертан фактът, че единствено предлаганите във Филологическия факултет на ПУ „Паисий Хилендарски“ такива отговарят на стандартите на Европа и са асоциирани към мрежата на европейските преводачески програми. Участниците в семинара имаха възможност да се запознаят с образци на превода от руски на български език, с новите издания на издателствата „Факел Експрес“ и „Жанет“, с български лексикографски изследвания и нови руско-български и българо-руски речници, да се убедят в богатата и разностранна научна, методическа и творческа работа на пловдивската русистика.

Предвижда се издаване на сборник с материалите от семинара, включващ най-добрите студентски преводи, както и лекциите на руските гости и българските специалисти.

Юбилейно руско кино

На 7 ноември 2012 година стартира програмата „Юбилейно руско кино“, иницирана от Международния панаир – Пловдив, Руския културно-информационен център в София, Центъра за сценични изкуства „Stage 51“ и Центъра за руски език и култура на Пловдивския университет, под егидата на почетния консул на Русия в Пловдив г-н Г. Гергов.

В рамките на три месеца на вниманието на пловдивската публика ще бъдат представени най-добрите филми на световноизвестните руски режисьори А. Кончаловски, К. Шахназаров и А. Тарковски.

Аносите на филмите от кинопанорамата в началото на всяка прожекция са разработени от студенти от специалностите „Руски език и западен език“, „Български и руски език“ и „Руска филология“.

Методически семинар

„Европа в подкрепа на билингвизма“

На 17 ноември 2012 година в Заседателната зала на Ректората се състоя методически семинар с участието на 23 учители по чужди езици от Пловдив и региона. Участниците в семинара обсъдиха актуалното състояние и проблемите на образованието за деца-билингви в Южна България, както и възможностите за повишаване на квалификацията на педагогическия персонал, работещ в многоезична среда, в рамките на европейски проект VIA LIGHT, в който Пловдивският университет, в лицето на Центъра за руски език и култура, си партнира с 10 образователни учреждения и информационни агенции от Германия, Финландия, Латвия, Естония, Русия, Молдова и Кипър.

➡ От стр. 4

каза още доц. Чолакова.

Тя допълни, че за втора поредна година факултетите с бакалавърски програми, към които има по-слаб интерес, ще започнат ранната си кампания през февруари. Предварителните изпити по традиция ще бъдат в началото на месец юни. Малко по-рано от обичайното ще се проведе редовната изпитна сесия – досега тя беше организирана в първите дни на юли. Със сигурност отпада приемният изпит по руски език. За специалностите, в които се изискват познания по руски, ще се кандидатства с оценка от матура.

„Пловдивски университет“

Недялко Йорданов и Хайгашот Агасян изнесоха музикално-поетичен рецитал

Галина ДИМИТРОВА

На 5 декември в 6-та аудитория на Ректората се проведе среща-рецитал с поета Недялко Йорданов и композитора Хайгашот Агасян. Двамата бяха посрещнати с въздушевление и продължителни аплодисменти от студентите в предпразничната сряда. Гостите поднесоха поетично-музикален букет, като изпяха повечето от песните си, написани през годините от Агасян по стихове на Недялко Йорданов. Нямаше как да не се забележи, че ключовата дума в подбора им беше „старост“ и производните ѝ. Сред произведенията бяха и кавъри на стари парчета, като „Остаряваш, любов“, реплика

към шлагера „Не остарявай, любов“, „Аз съм стар“, „Червената шапчица и вълка“, „Песен за първобитните хора и любовта“, както и най-новата им песен „Пиноккио“. Втората част от импровизирания концерт бе отредена на любими хитове на дуета като „Щурец и мравка“, „Тийнеджърска песен“, която получи наградата на ООН за 1997, както и песни, написани за предаването „НЛО“. Срещата с именитите творци завърши със стихове, посветени на съвременната социална действителност, и насочени към пробуждането на младите хора у нас, които би трябвало да са основният коректив на властта.

ТВОРЕЦЪТ И СЪЗИДАТЕЛЯТ ПРОФ. Д-Р СТОЙКО СТОЙКОВ

Тенчо Дерекювлиев

Среща разговор с мото „Стойко Стойков – творецът и съзидател“ се състоя на 29 ноември в Пловдивския университет. Организирах я Филологическият факултет и Лингвистичният клуб „Проф. Борис Симеонов“ по повод 100-годишнината от рождението на изтъкнатия български езиковед проф. д-р Стойко Стойков. На срещата гостуваха проф. д.ф.н. Василка Радева от СУ „Св. Климент Охридски“, доц. д-р Славка Керемидчиева от Секцията за българска диалектология и лингвистична география към Института за български език и доц. д-р Ана Стойкова, дъщеря на проф. Стойков. С мултимедийна презентация на поредица от снимки беше показана личността на проф. Стойко Стойков.

Както е известно, той завършва *Славянска филология* в Софийския университет. Защитаваше докторат в Карловия университет – Прага, с дисертация на тема „Български книжовен изговор. Опитно изследване“ (публикувана е в Сборник на БАН, т. 37, 1942, стр. 281 – 415). Бързо след това Стойко Стойков се превръща в едно от

Стойко Стойков „Българска диалектология“ е преиздаван неколкратно, последните две издания са в най-ново време. „Българска диалектология“ е основен университетски учебник и академична книга за изследователите.

Научното дело на проф. Стойко Стойков е описвано от неговите колеги, от преките му ученици

ка Радева.

„Моите впечатления от проф. Стойков са великолепни. Много добър лектор, остави много ученици на високо ниво“, каза проф. д.ф.н. Иван Куцаров по време на срещата разговор.

„Професор Стойков е прогледнал много далече в бъдещето. Неговите идеи са плодотворни за българската наука. Имам чудесни впечатления от лекциите на проф. Стойков“, сподели проф. д-р Пеню Пенев.

На стр. 7 ➡

Проф. д.ф.н. Василка Радева:

Проф. Стойков обединяваше хората

Проф. Стойков беше изпреварил с много десетилетия времето си. Мислеше мащабно. Ръководеше най-интересния кръжок в университета. Беше роден педагог, преподавател и възпитател.

Той уважаваше студентите. Не понасяше посредствените хора. За него беше много важно да се подготвят и добри учители. С учителите работеше с голяма любов.

За проф. Стойков две жени бяха на пиедестал: баба Ана, майка му, и съпругата – проф. Стойкова.

При проф. Стойков имаше среда. С проф. Кирил Мирчев и проф. Любомир Андрейчин бяха основата на нашата катедра. Когато имаше обсъждане на научни работи в катедрата, то ставаше на висота. Не можеше да отидем и да не сме чели работите.

Проф. Стойко Стойков беше и ръководител, администратор, който обединяваше, без да се налага над другите.

Завинаги ще запомня славистичния конгрес в Прага. Усетих, че проф. Стойков е уважаван и ценен заради своя ентузиазъм и ум.

Доц. д-р Славка Керемидчиева:

Продължаваме проектите на проф. Стойков

Секцията за българска диалектология и лингвистична география продължава да довършва проектите на проф. Стойков. Той е бил широкомащабен учен. За жалост нямах привилегиата да го познавам и да бъда негова ученичка. Ученичка съм на неговите ученици. От техните разкази съм запомнила, че той е държал изключително много на теренната работа и е бил безкомпромисен към „негово величество“ материала, който се е събирал. Връщал е за една дума да се провери.

От опита, който имам в областта на диалектологията и академичната наука, мога да кажа, че за това, колко голям е един учен, би трябвало да се съди не само от монографиите и статиите, но и от броя на неговите ученици!

Членовете на Лингвистичния клуб и техните гости

най-значимите имена на българското езикознание. Чете лекции по българска фонетика, лексикология, диалектология, диалектна лексикология и лексикография, увод в общото езикознание. Проф. Стойко Стойков е бил декан на Филологическия факултет, впоследствие Факултет по славянски филологии, на Софийския университет, заместник-ректор на университета, заместник-директор на Института за български език при БАН, ръководител на Секцията за българска диалектология и лингвистична география, основана от него.

Българският учен има активно участие и в международната лингвистика. През периода 1959 – 1964 г. е секретар на Международния комитет на славистите, избран е и за първи председател на Международната комисия по фонетика и фонология на славянските езици. Класическият труд на

и последователи в различни по жанр текстове и различни по тип издания. Техният обем е значителен. През 1974 г. излизат „В памет на проф. д-р Стойко Стойков. Езиковедски изследвания“, в сборника участват и чуждестранни учени. През 1993 г. достояние на научната общност става „Очерк за Стойко Стойков“ от Петър Динеков и Максим Сл. Младенов, като изданието е част от библиотечната поредица „Видни университетски учени“. Тази книга представя жизненото и научното присъствие на човека и езиковеда Стойко Стойков.

В 2008 г. УИ „Св. Климент Охридски“ издава като първа книга от поредицата „Лингвистично наследство“ сборника с изследвания на проф. Стойков – „Избрани езиковедски трудове“. Съставител на този сборник, автор на предговора и на студията за личността и научното дело на проф. д-р Стойко Стойков е проф. д.ф.н. Васил-

Българската лексикография – с бестселър

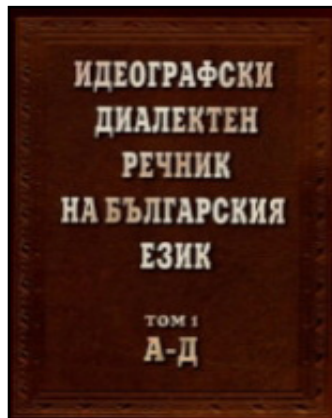
Идеографски диалектен речник на българския език. Том I, А-Д, е вече сред читателите. Идеята за изработването му принадлежи на проф. д-р Стойко Стойков. През 1969 той и неговият пряк ученик М. Сл. Младенов публикуват в сп. „Български език“ (кн. 2, стр. 155 – 170) проект за идеографски диалектен речник. Авторите конкретизират целта на речника: „Идеографският диалектен речник на българския език има за задача да представи лексикалното богатство на българските говори, като се излиза от лексиката на книжовния език“.

Главен редактор и автор на предговора на идеографския речник (2012) е проф. д.ф.н. Василка Радева. Според нея, макар проектът за речника да е създаден значително по-рано, това лексикографско издание има своята пълна актуалност и сега. Проф. Радева аргументира в предговора и важното значение на този речник: „Той ще даде възможност за по-нататъшни изследвания, които ще хвърлят светлина върху развоя и промените в лексикалната система на българския език, които го свързват и разграничават от другите славянски и балкански езици“.

В авторския екип на речника са чл.-кор. проф. д-р Тодор

Бояджиев, проф. д.ф.н. Василка Радева, проф. д.ф.н. Максим Сл. Младенов, доц. д-р Владимир Жобов, гл. ас. Георги Колев и ас. д-р Дарина Младенова. Първият том на речника, който е само от четири букви, съдържа внушителните над хиляда страници. Издаването му е осъществено с финансовата подкрепа на Фонд „Научни изследвания“ към Министерството на образованието, младежта и науката. Издателският знак е на „Български бестселър – Национален музей на българската книга и полиграфия“.

Авторите на идеографския речник са изписали и на кого е посветен – „На видния диалектолог проф. д-р Стойко Стойков

с признание!“.

В интервю за програма „Христо Ботев“ на БНР (<http://bnr.bg/Audio.aspx?lang=1026>) чл.-кор. проф. д-р Тодор Бояджиев изтъкна особеностите на идеографския речник и неговите функции. Според проф. Бояджиев речникът е една енциклопедия, представяща лексикалното богатство на българските диалекти. От друга страна, идеографският речник е определян като показател

какви диалектни думи са попаднали в изграждането на книжовноезиковата лексика. Проф. Бояджиев е на мнение, че речникът позволява да се направят и карти за разпространението на съответната дума в диалектите, което го превръща в принос и за лингвистичната география.

Езиковият материал в идеографския речник ще бъде полезен на историците на книжовния ни език, на социолингвистите, на психолингвистите, споделя в интервюто за БНР чл.-кор. проф. д-р Тодор Бояджиев.

Речникът беше представен в Софийския университет на 27 ноември. Само два дни по-късно и в Пловдив, където главният му редактор – проф. д.ф.н. Василка Радева, говори за личността и научното дело на проф. д-р Стойко Стойков.

Тенчо ДЕРЕКУВЛИЕВ

Доц. д-р Ана Стойкова:

Имаше способността да общува с всякакви хора

Имах привилегията да се родя в семейството на двама слависти изследователи – Стойко и Стефана Стойкови. Вкъщи бяха на разположение две големи библиотеки.

За съжаление аз не познавам баща ми така, както човек познава родителите си като възрастен, когато може да разговаря с тях като равен. Той почина, когато бях на 14 години. Познавам го преди всичко като баща, и от неговите трудове!

Много умееше да общува и след няколко часа слушане успяваше да заговори с бабите на техния диалект. Те много го обичаха заради способността му да общува с хора от всякакви места, от всякакви професии и на всяка възраст. Ученият в него никога не дремеше!

Аз съм много свързана с Пловдивския университет, тук водех упражнения по стара българска литература, после и лекции. Девет години пътувах всяка седмица от София до Пловдив. Така се стekoх нещата, че вече нямам тази възможност, но Пловдивският университет ще остане за мене голяма любов.

Човек трябва да обича това, с което се занимава, но за да го обикне, трябва да навлезе в него. Пожелавам на всеки от младите колеги да намери своя път и това да бъде едно добро бъдеще за вашия факултет и Пловдивския университет.

Творецът и съзидателят...

➤ От стр. 6

Заедно с Кирил Мирчев, Петър Динеков и Любомир Андрейчин Стойко Стойков е ученият, който разработва и стратегията за създаването на специалността *Българска филология*. С името на изтъкнатия езиковед се свързват – и това е добре известно – проектът и вдъхновените действия за Българския диалектен атлас, издаден в няколко тома. Дни преди срещата в Пловдив в СУ „Св. Климент Охридски“ беше представен и наскоро излезлият първи том на *Идеографски диалектен речник на българския език*. Речникът е посветен на проф. Стойков, който е в основата на проекта за изработването му.

Личността и научното дело на проф. д-р Стойко Стойков се определят като елитарно достойнство на българската наука, съхранило своята значимост и задаващо ориентири в посоките на езиковедските изследвания. Проф. Стойков създава школа, в която личат имената на забележителни езиковеди като чл.-кор. проф. д-р Тодор Бояджиев, проф. д.и.н. Боряна Велчева, проф. д.ф.н. Максим Сл. Младенов, проф. д.ф.н. Василка Радева, проф. д-р Иван Кочев, проф. д-р Петър Пашов, проф. д-р Димитър Тилков, доц. д-р Христо Холиолчев и още много познавачи на българския език в цялата специфика на книжовноезиковата и диалектна-та му система.

Проф. д.ф.н. Василка Радева, доц. д-р Славка Керемидчиева и доц. д-р Ана Стойкова дариха за библиотеката на Лингвистичния клуб престижни езиковедски издания. За академично-библиографския жест и за съпричастието в организацията на срещата разговор „Стойко Стойков – творецът и съзидателят“ студентите и докторантите от Лингвистичния клуб изразяват своята признателност!

Тези издания обогатяват библиотеката на Клуба и същевременно насочват към онази атмосфера на академично усещане, изследователски действия и ефективен диалог, модела на които филологията познава от присъствието на проф. д-р Стойко Стойков! Езиковедът, организаторът, съзидателят!

Образованието по стръмнините на XXI век

Проф. д.ф.н Никола БАЛАБАНОВ

Някои проблеми на университетското образование

Аз ще говоря за класическите университети, какъвто е Пловдивският университет, заедно с неговите филиали. Ядрото в дейността на тези университети, което ги отличава от техническите, технологичните, аграрните и други висши училища, е неговата роля в запазването на културните традиции и тяхната връзка с предния фронт на научните изследвания.

Уникалността на университетския тип образование е в съчетаването на необходимата професионална подготовка с широка културна перспектива. Системата за обучение трябва да бъде нацелена в бъдещето, затова не трябва твърдо да се привързва към днешните проблеми. Във връзка с тези разсъждения остро стои въпросът: кой и с какво трябва да пълни „академичната кошница“ на университетите? Този въпрос е свързан и с философията и със стратегията на висшето образование.

Според мене, образователните програми в университетите (повтарям, не става дума за технически, технологични и други университети) не трябва да поставя ударението в обучението на студентите на специфични умения, определящи тяхното незабавно използване. Голямата бързина, с която конкретните знания губят актуалност, прави излишно съревнованието с напредъка в техниките и технологиите. Университетското обучение е най-вече обучение как да се учи, отколкото какво да се учи.

Похвално е, че най-добрите представители на бизнеса напълно възприемат тази философия. Преди време се запознах с интервю по въпросите на образованието с председателя на Българският форум на бизнес лидерите, Максим Бехар. На въпроса, какви качества трябва да притежават учениците и студентите, постъпващи на работа, той отговаря:

Едно единствено – „блясък в очите“, желание да се учат и развиват.

Господин Бехар споделя, какво би се случило, ако бизнесът вземе участие в обсъждането на учебните планове в училищата и университетите: „Бизнесът има „ен“ на брой интереси и те ще бъдат изложени от „хикс“ на брой негови представители. Ще настане голяма говорилня, при която планове и учебниците ще бъдат сменяни всяка година. По-добре образованието – средно и висше – да си вършат основните задължения, а ние в бизнеса – професионалните.“

Проблемът за съдържанието на образованието е централен за университетската дидактика. На този терен от половин век се съревновават две тенденции: хуманитарната и технократичната. Въпреки идеологизацията на нашето обучение в миналото, и тогава и сега в западните университети хуманитарната тенденция е по-силно застъпена, отколкото при нас. Там и в природните, и в инженерните специалности студентите изучават курсове по литература, история, философия, икономика и др.

Поставям този въпрос, защото напоследък, във връзка с навлизането на компютрите и новите технологии на обучение в нашето образование, превесът на технократичното мислене още повече се засилва.

Технократичното мислене представлява мироглед, съществени черти на който са: поставяне на средствата над целта, на целта – над смисъла, на смисъла – над реалностите в съвременния свят, на техниката – над човека и неговите ценности. Технократично мислене могат да притежават не само инженерите и физиците, а и филолози, хората на изкуството, дори политиките, които творят законите за образованието.

Неотдавна получих и се запознах с монографията „Е-обучение – то в информационното общество“, издадена под редакцията на проф. Г. Тотков. Монографията е великолепно произведение, бога-

Продължение от брой 8 – 9

то на интересни идеи и множество конкретни разработки на проблеми, свързани с електронното обучение. Силно съм впечатлен и от разговорите, които проведох с проф. Тотков – водещ специалист у нас в тази област. Впечатляват ме и ерудицията му, активността и амбициите му, самокритичността и разочарованията, които съпътстват неговата дейност. Въпреки присъствието на идеализирани постановки, авторите на монографията не крият слабостите на новите форми на обучение, рисковете, които се поемат и обективните противоречия в тяхното внедряване. Едно от големите противоречия, което те сочат е между социалната мисия на новата парадигма за обучение и ограничаващите я пазарни закони.

Аз ще посоча още един проблем, по-скоро ограничение на пътя на масовото внедряване на е-обучението – биологично формираните способности на човешкия мозък, които определят огромно неравенство между хората в способностите им за учене. Както пише Жан Фурастие в знаменитата си книга „Фалита на университетите“ „диапазонът на генетично детерминирани способности при различните хора е много голям, простира се от имбецила до Айнщайн“.

Говорейки за технократичното мислене, ще обърна внимание на мнението на някои специалисти по психология, например академик Б. М. Теплов, които намират аналог на технократа в образа на Салиери от пушкиновата пиеса „Моцарт и Салиери“. В това произведение самият Салиери характеризира своето отношение към музиката по следния начин:

*„Изкуството подирях в занаята;
Занаятчия станах аз; ръцете научих на послушна,
суха ловкост;
слуха на точност. В мъртъв тон превърнах слуха,
а музиката – в труп.“*

Специалистът от типа „Салиери“ поставя в основата на изкуството занаятчийството, познаването на занаята. Разбира се във всяко творчество присъстват елементи на занаятчийството. Но ако ние сведем подготовката на студентите до занаятчийство, създаваме бездуховни специалисти тип „Салиери“.

Ще противопоставя на този образ друг, взет от спомените на руския писател А. П. Чехов. Той сравнявал лекциите на своя професор по терапия с оперна музика, а учебника му – с либрето на тази опера. Блестящото изпълнение на лекции по предмет, твърде далечен от музиката, позволили на големия писател да съпоставя нейното звучене с опера. Подобно сравнение прави в спомените си и известният руски физик Б. П. Вайнберг. Той признавал, че ако притежавал музикална дарба, би музицирал лекциите на Д. И. Менделеев.

Всеки от нас вероятно може да си спомни свои преподаватели, които са били истински артисти и от чиито лекции сме изпитвали огромно естетическо удоволствие. Ще може ли и най-квалифицирано подготвената е-лекция да постигне магията на талантливите лектори?

Тъй като у нас са разработени и се внедряват стратегия и Национална програма за развитие на Информационното общество, искам да припомня една история от средата на миналия век. Огромните успехи, които селскостопанската наука отбеляза по онова време издигнаха по върховете на властта учени от типа на Лисенко, които възглавиха шумна кампания за засяване с царевица на цяла Русия, чак до полярния кръг. (Лисенко беше председател на съветската селскостопанска академия почти 20 години). След години лисенковщината беше опровергана и отхвърлена. Но нови лисенковци могат да се появят по всяко време (както и разновидности на „царевицата“), които ще твърдят, че еди-кое

си научно или технологично постижение трябва да бъде повсеместно внедрено. Новият „Лисенко“ може да бъде инженер, дори министър, а като опитно поле да бъде използвано и образователното пространство. Историята показва, че властта има нужда от лисенковци и ги поощрява щом те се появят.

Някои общи констатации и съображения

Някои впечатления, които по-горе споделих за днешните младежи, много напомнят за съществуващите от край време разочарования и недоверие към следващото поколение. Затова трябва да уточня. Не искам да твърдя, че днешното поколение е по-лошо от нашето. То е по-друго. **То е много по-друго!** То живее в друг свят и в друго време, в сравнение с нас. Нашата грижа трябва да бъде да намерим правилния подход към това много по-различно от нас поколение. Иначе отдалечаването между нас ще продължи и може да прерасне в конфликти.

В търсене на подход отново ще се възползвам от класическата литература. В романа „Братя Карамазови“ Ф. Достоевски многократно употребява фразата „евклидов ум“ като синоним на „плосък“ ум, който не е в състояние да вникне в сложната геометрия на човешкото битие. Ще цитирам думите на главния герой на романа Иван Карамазов:

„Според моя жалък, земен евклидов ум, аз зная само това, че има страдания, че виновник няма, че всичко пряко и просто следва едно от друго, че всичко тече и се уравновесява. Но нали това е само евклидова дивотия... Работата е там, че аз не мога да се съглася да живея според нея.“

Както се вижда, в това е силата на големия творец, термините „евклидов“ и „неевклидов“ могат да се използват не само при сблъскване с математически парадоксални ситуации, а за всяка концепция, която се отказва от каноните, приемани по-рано като непоклатими (признавам, че към тези размисли ме насочи акад. П. Попиванов с книгата си „Достоевски – питания на един математик“).

Ще се върна отново към романа на Достоевски. След цитирания откровение на Иван Карамазов, неговият брат Альоша тихо казва: „Това е бунт!“

Във физиката такъв бунт срещу плоското мислене направи Айнщайн в началото на XX век. Той доказа, че ние не живеем в онзи уютен примерен свят, в който ни бе настанила класическата физика и че реалният свят е четиримерен и неевклидов („изкривен“). Така бяха създадени двете революционни теории – Специалната и Общата теория на относителността.

Защо да не допуснем условно, че днешното поколение притежава едно измерение повече от нас или че не желае да живее в нашето пространство. Тогава трябва да потърсим нови подходи, с които да разберем неговия свят. А аз ще си позволя „тихо“ (като Альоша в романа на Достоевски) да попитам специалистите по теория на обучението:

Няма ли да има бунт в педагогическите науки?

Понеже не зная отговора на този въпрос, ще се опитам да споделя своето виждане за това.

Какво трябва да направи държавата за образованието

Зная, че се подготвят постановления, в които сигурно ще бъдат заложили важни решения. Аз ще се огранича с едно общо предложение: държавата да издигне престижа на учителската професия, да постави учителя на пиедестала в общественото пространство.

Срещал съм различни определения за учителите – за място и ролята им в обществото, в живота, в съдбата на хората и т.н. Но най-силно впечатление са ми направили думите по адрес на учителството, изказани преди 150 години от пруския крал Вилхелм I. След победоносната война срещу Австрия (1866 г.) той зая-

вил: „Това е победа не на армията; по-точно пруският учител победи австрийския.“

Не зная какъв държавник е бил Вилхелм I, но по-държавническа мисъл от тази не съм срещал. Тези думи могат да се впишат със същата сила не само при сравняването на учителството с армията, но и с коя да е друга държавна институция. Това ми дава основание да твърдя, че учителят трябва да стане централна фигура в обществото, а процесите в образованието да се приемат като важни от строителството на магистрали.

Разбира се, държавата не е в състояние сама да реши всички проблеми на образованието. Нужни са усилията на всички нас – за създаване на нови планове и програми, усвояване на нови методически прийоми, за да може във всяко училище да влезе учител „с блясък в очите“. Блясък, запален от знанията, получени в университета и поддържан от силното желание тези знания да бъдат предадени на младите хора.

За да не се изтощава „батерията“ на учителя и неговия труд да се превръща в рутинна и банална дейност, е необходимо тя непрекъснато да се зарежда. Трябва да се въведе задължително **непрекъснато обучение на учителите**. През всяка учебна година с тях да се провеждат няколкодневни курсове и семинари за обновяване на знанията не само по специалните дисциплини, но и по методическите, педагогическите и др. Ако тази дейност се регламентира и финансира от Министерството, университетите ще могат с успех да се справят с нея. Това ще бъде по-полезен за държавата и по-достоеен за висшите училища начин за привличане на средства, отколкото чрез привличане на студенти от чужбина.

Заклучение

По време на моето ученичество две трети от учителите ни бяха с т.нар. полувисше образование – възпитаници на учителските институти. Според мене те добре изпълниха своята мисия – всичко, което нашето поколение направи за България, дължим на тях. В края на 1989 г. с постановление на Министерския съвет педагогическите институти бяха научно-методически интегрирани с университетите. Към Пловдивския университет бяха присъединени институтите в Смолян, Кърджали, Пазарджик и Бургас.

Като ректор по онова време многократно посещавах тези институти. Впечатленията ми от обстановката в тях бяха отлични. И преподавателите, и студентите, дори и стените на сградите им създаваха атмосфера за подготовка на бъдещи учители. Тогава техните преподаватели не мислеха за степени и звания, а студентите не търсеха работа по магазини и ресторанти.

Приетото по-късно решение да се ликвидира т.нар. „полувисше образование“ като степен в обучението беше правилно. За съжаление, заедно с това бяха постепенно изоставени и хубавите традиции на някогашните учителски институти.

Зная, че това време няма да се върне. Ако нещо трябва да се върне, това е авторитетът на учителската професия. Защото учителят е този, който формира моралния и интелектуалния облик на обществото; защото във всяко постижение на нацията е вградено знанието, получено в училище.

Нашите държавници се научиха да се кръстят пред иконите и да целуват ръце на свещениците. Бих желал да видя премиерът да целува ръка на заслужил учител, с признателност за неговата светлоносна дейност. Бих желал, след години, когато държавата ни се стабилизира, да чуя президентът да казва: „Не икономистите и финансистите изведоха страната от кризата и осигуриха напредък на държавата. Това направиха българските учители, които подготвиха добри икономисти и финансисти, добри инженери и технологи, добри строители на съвременна България!“

Навършиха се сто и десет години от рождението на чл.-кор. проф. Кирил Мирчев

Почти осем десетилетия са отминали от първите публикации на чл.-кор. проф. Кирил Мирчев, а поколения филолози свързват името му като автор на *Старобългарски език и Историческа граматика на българския език*. Второто изследване на проф. Мирчев бързо надхвърля предназначението си на университетски учебник. В лингвистиката е добре известно, че в много от статиите на наши езиковеди, където се разглеждат езиковоисторически въпроси или езиковоисторически аспекти на тема по съвременен български език, позоваването върху казаното от К. Мирчев е факт.

Той е от най-известните имена в българското езикознание. Роден е на 3 декември 1902 г. Завършва класическа гимназия в столицата и впоследствие *Славянска филология* в Софийския университет. Специализира в Полша. Академичната си биография започва като асистент на акад. Любомир Милетич.

Съвременниците на езиковедите споделят, че той задълбочено е проучвал особеностите на старобългарските и среднобългарските езикови паметници. Известно е също, че в концепцията на Кирил Мирчев за периодизация на българския език е даден акцент на среднобългарския период: XII – XIV век, като са описани характерните за него изменения в граматичния строеж на езика. Затова с името на проф. Мирчев се свързва и налагането на този период като важен хронологичен компонент в периодизацията на българската езикова история.

В ранните си публикации Кирил Мирчев пише по въпроси на диалектологията. Неговите изследвания са съсредоточени

върху характерни черти на югозападните говори и говорите, познати като западнорупски. През 1936 г. в Годишника на Софийския университет излиза изследването на Кирил Мирчев *Неврокопският говор*. По-късно този говор се нарича гоцелчевски. Специалистите у нас по историческо езикознание посочват високата стойност на монографията и нейната актуалност. От някои дори тя се определя като ненадминато постижение в българската историческа диалектология.

Проф. Кирил Мирчев започва своя научноизследователски път в средата на големи учени като Любомир Милетич, Александър Теодоров-Балан, Беньо Цонев, Стефан Младенов, Стоян Романски.

Приносите на проф. Мирчев за българската наука се изразяват не само в написаното от него. Той създава и достойни последователи в историческото ни езикознание, които, от своя страна, разширяват обхвата на Мирчевата школа.

Проф. Кирил Мирчев се опре-

Проф. Кирил Мирчев

деля от съвременниците си като толерантен консултант и научен ръководител, езиковед с висока ерудиция. Той познава класическите езици, има задълбочена компетентност върху явленията в разволя на българския език, широк поглед и върху интерпретираното от чуждестранните славици за старобългарския език и следващите периоди на езиковата ни система.

Научните текстове на проф. Кирил Мирчев са доказателство за разгърната езиковедска подготовка, за уменията да пише достъпно, да конкретизира явленията в разбираема синтактична форма, да оставя впечатление за факти, които трябва да се запомнят и които са адресирани не само към филолозите специалисти, но и към всички хуманитарно настроени

читатели, търсещи спецификата на българския език през вековете.

Името на чл.-кор. проф. Кирил Мирчев стои ярко в плеядата на българските езиковеди. За своя професор и интелектуален настойник из дебрите на историческото езикознание и днес учениците на Кирил Мирчев си спомнят сякаш епизодите са от вчера. Спомнят си за естествеността на интелектуалеца, за неговата отдаденост в изясняване на поредния многовъпросителен факт от историята на българския език. Спомнят си и за обаятелното му излъчване на академична личност, съчетаваща ерудицията с готовността да прояви отзивчивост, да консултира по-младите, да ги насочи по правилната диря, оставена от творците – създатели на канонически текстове и изпратили своите граматични и езиково-стилистични послания към бъдните векове. Така и научното дело на проф. Кирил Мирчев е послание, чието начало е дадено в първите десетилетия на XX век, за да бъде разпространявано от филолозите, приели каузата да описват и тълкуват езиковата история с всичките специфики на граматичните форми и особеностите, характеризиращи речника на българския език.

Тенчо ДЕРЕКУВЛИЕВ

Антиспин-кампанията премина под мотото „Животът е дар, не го погубвай“

Меги КАЧАКОВА

Студентският съвет на Пловдивския университет „Паисий Хилендарски“ със съдействието на Община Пловдив, ПИЦ, РЗИ и БЧК организира „Анти – СПИН и ХИВ“ кампания. Акцията се проведе на територията на Ректората, новата спортна зала, Биологическия факултет и Нова сграда на ПУ „Паисий Хилендарски“ на 30 ноември, 1, 5 и 6 декември. На студентите се раздаваха тетрад-

ка, брошура с информация, постер и презервативи, осигурени с помощта на РЗИ, Община Пловдив и ПИЦ – Пловдив. Пред Ректората на 5 декември имаше подвижен пункт за безплатно и анонимно изследване за ХИВ и СПИН, осигурен от Фондация „Панацея“. На 6 декември се състоя лекция на тема „Какво знаем и какво не знаем за СПИН“, организирана от БМЧК. Тази година кампанията премина под мотото „Животът е дар, не го погубвай“.

Студенти участници в организирането на антиспин-кампанията

Викторианският роман на Джордж Елиът

Йордан КОСТУРКОВ

Когато говорим за английския викториански роман, преди всичко се сещаме за такива титани като Чарлс Дикенс и Уилям Мейкпийс Такъри, за изящния страховит талант на Емили, Шарлът и Ан Бронте, понякога, несправедливо, за „втория Дикенс“ – Антъни Тролъп, и за „госпожа“ Гаскъл, докато имената на Джордж Елиът и Джордж Меридит обикновено не свързваме веднага с този период.

Викторианството е описано като етична и културна обстановка от Джон Стюарт Милс, Дарвин, Спенсър, Томас Хъксли, Джон Ръскин, Томас Карлайл, Томас Маколи, но викторианството е най-точно светът на Дикенс и романтичните критически реалисти от деветнадесети век – от този свят не бива да изпускаме създадените от Джордж Елиът (1819–1880) герои с техните съдби. Защото, ако приемем, че викторианският роман – един от най-значимите английски приноси в световната култура, е роман на силни творчески индивидуалности, със своя психологически реализъм романът на Джордж Елиът създава възможност за връзка с модерния роман и дори да се отъждествява с него, какъвто е случаят и с прозата на връстника на Елиът Достоевски (1821 – 1881), на Зола, на Флобер и Тургенев.

Ако викторианското общество е останало в съзнанието на поколенията със сексуалното си лицемерие и фалшивите табути, на този фон и Джордж Елиът, за разлика от съвременниците си, скандализира със свободомислието и разкрепостеността си и много често е сравнявана с доста по-възрастната от нея Жорж Санд (1804 – 1876), макар че сред мъжете в живота ѝ няма такива личности като Проспер Мериме, Юго, Алфред дьо Мюсе, Дьолакром, Ференц Лист, Балзак, Шопен. Викторианска Англия е скандализирана всъщност от трайната връзка на доста непривлекателната физически Джордж Елиът с женен и неразведен мъж – писателят и издател Джордж Хенри Луис. Дикенс ги нарича „най-грозната двойка в Лондон“.

Мери Ан (наричана понякога Мариан) Евънс е родена в селцето Чивърс Котън, графство Уорикшър, и до двадесет и една годишна възраст живее в този край на Западна Средна Англия, като се образова освен у дома си и в местни училища, в това число и в евангелисткото учи-

лище в близкия град Нънитан, който тя пресъздава като „Милби“ в разказите си „Сцени от живота на духовенството“ (1858 година). Баща ѝ Робърт Евънс (1773 – 1849) е от уелски произход, дърводелец, който впоследствие става управител на имение. Майка ѝ Кристиана Евънс, по баща Пиърсън, (1788 – 1836), е дъщеря на фермер. Тя е втора съпруга на Робърт Евънс, който има две деца, Робърт (1802 – 1864) и Фани (1805 – 1882) от първия си брак с Хариет Пойнтън (1780 – 1890).

След смъртта на майка ѝ през 1836 година, през 1841 година семейството се премества в Ковънтри, където бъдещата романистка се запознава със свободомислещи мъже като Чарлс Брей, прогресивен индустриалец и филантроп радикал, в чийто дом гостуват Хърбърт Спенсър, Ралф Уолдо Емерсън и др. Тя пътува със семейството на Брей до Швейцария. Запознава се и с Чарлс Хенъл и се предполага, че има връзка вероятно и с него, и с Брей, както и с млад художник, който ѝ предлага брак. Най-прочутият ѝ роман „Мидълмарч“ е вдъхновен от живота ѝ в Ковънтри. Тя започва да работи като редактор в лондонското списание „Уестминстър Ревю“ и среща през 1851 година любовта на живота си – Чарлс Хенри Луис. Чарлс, философ и критик, има душевно неуравновесена съпруга, Агнес Джървис, с която живеят в „отворен брак“ и тя му ражда три деца, както и четири деца от сина на Лий Хънт. Луис не може да се разведе, защото е вписан като баща на всичките деца.

Всъщност, скандалното във връзката на Джордж Елиът с Луис е, че двамата не проявяват дискретност. Общественото мнение се поуспокоява, когато дъщерята на кралица Виктория се запознава с Джордж Елиът, самата кралица е нейна запалена почитателка.

Джордж Елиът пътува с Луис до Германия (Ваймар, Берлин), където

се запознават с Ференц Лист (двадесет години след неговата връзка с Жорж Санд). След разказите „Сцени от живота на духовенството“ Джордж Елиът издава първия от седемте си романа – „Адам Бийд“ (1859), и тогава ѝ се налага да разкрие псевдонима си, заради появил се самозванец, някой си Джоузеф Лигинс, който се представя за автор. Следват „Фабриката на река Флос“ (1860), „Сайлс Марнър“ (1861). Историческия си любовен роман „Ромола“ (1863) пише след пътуване до Италия и получава авансов хонорар от 700 лири (равни днес на около 60 000 лири), най-високият аванс, плащан някога на писател до онзи момент. До края на живота си издава „Феликс Холт“, радикалът“ (1866), „Мидълмарч“ (1871 – 1872), „Даниъл Деронда“ (1876).

Запознава се задочно с Хариет Бийчър Стоу и си кореспондира с нея. Занимава се с преводи – сред превежданите от нея автори са Лудвиг Фойербах и Бенедикт Спиноза.

През 1878 година любовникът ѝ Луис, с когото има връзка цели 24 години, умира, а на 6 май 1880 година тя се омъжва за двадесет години по-младия шотландски комисонер Джон Уолтър Крос. По време на сватбеното им пътешествие във Венеция Крос скача неясно защо от балкона на хотела в Канале Гранде, но остава невредим. Наскоро след завръщането им в Лондон, обаче, Джордж Елиът заболява от възпаление на гърлото с усложнения в бъбреците и почива на 22 декември 1880 година. Джордж Елиът оставя завещание с молба да бъде погребана в Уестминстърското абатство, но главният свещеник отказва (освен в „Ъгъла на поетите“ в абатството има погребани редица жени писателки, сред тях е примерно Афра Бен) заради непорядъчния ѝ живот и сега гробът ѝ е в „Хайгейт“, близо до този на Луис. Недалече е и гробът на Карл Маркс.

Много от романите на Джордж Елиът са филмирани още в зората на киното. В „Ромола“ се снимат фаталните жени, сестрите Лилиан и Дороти Гиш. В „Даниел Деронда“ играят Едуард Фокс и Барбара Хърши.

Реални причини за използването от страна на Джордж Елиът и

други писателки от епохата на мъжки псевдоним няма, но може би жените романистки са се свързвали от общественото мнение преди всичко с представата за авторки на любовни романи. Сто години след смъртта ѝ в Уестминстърското абатство поставят мемориална плоча, в Нънитан кръщават с имена на нейни романи училища и болницата, на Нюгейт Стрийт издигат нейна статуя.

Ценителите на нейното творчество – от кралица Виктория до Вирджиния Улф, се възхищават особено силно от шедьовъра ѝ за градчето Мидълмарч, наричат го най-великия роман, написан на английски език (Мартин Еймис и Джулиан Барнс), откриват принципите на гръцката трагедия в структурата на творбите ѝ. Харълд Блум намира връзка между „Мидълмарч“ и „Божествена комедия“ на Данте. Д. Х. Лорънс и младият Хенри Джеймс признават, че с Джордж Елиът започва модерната литература. Флорънс Найтингейл, Кейт Милет, Емили Дикинсън се възхищават от романа и неговите герои.

Днес, в една трудна за културата обстановка у нас изтъкнатата преводачка Весела Кацарова, професор по английска литература, претворила блестящо на български език Дорис Лесинг, Чарлс Дикенс, Натаниел Хоторн, Томас Харди и Ерика Джонг, и издателство „Колибри“, направили невъзможното интелегентният български читател да може да общува с шедьовъра на Джордж Елиът „Мидълмарч“.

Бруно Шулц – познатият/непознат

Илиана НОВАК

Филологическият факултет на Пловдивския университет също бе съпричастен към проявите, организирани основно благодарение на настоящият директор на Института в София г-жа Агнешка Кошчюшко. Освен обявеният от Полския институт в София конкурс за превод, в който взеха участие изявени студенти и докторанти от всички висши училища в страната, бе организирана и среща с проф. Михал Павел Марковски – преподавател в Илиноския университет в Чикаго, световно известен теоретик на литературата, литературовед и „шулцолог“. Специално за студентите от специалността „Славянска филология“, с полски език, в СУ „Климент Охридски“ и ПУ „Паисий Хилендарски“ проф. Марковски проведе и семинар върху разказа *Улицата на крокодилите* от сборника *Канелените магазини*.

Когато говорим за Шулц излишно би било да се съсредоточаваме върху биографията му, да обрисуваме творчеството му на фона на житейската действителност и да следим доколко си отговарят успоредните във времето фази. За разлика от повечето класици Бруно Шулц живее (и твори!) само девет години след своя дебют.

Създаденото от Шулц – вместе във времето – се развива в дълбочина и за всяко следващо поколение читатели изглежда все по-префинено, все по-изтънчено в естетически, философски и художествен смисъл, а значи и по-трудно разбираемо.

Шулц принадлежи към групата на най-изтъкнатите полски писатели на XX век, той е класик на съвременността, макар че цялото му творчество не превишава повече от 700 страници текст. Оцелялото белетристично наследство на Шулц се състои от два тома разкази, както и още четири разказа, печатани отделно в пресата. Общо тридесет подълги или по-кратки текста. Мястото на действието в разказите му е почти винаги едно градче, в което лесно можем да разпознаем идеалния образ на Дрохобич, а разказвач и герой (понекога главен, а понякога наблюда-

През 2012 г. полското Министерство на външните работи съвместно с Института на Книгата (*Instytut Książki*) чества 120 години от рождението и 70 години от смъртта на забележителния прозаик, критик, художник и мислител Бруно Шулц. През цялата година бяха организирани прояви (изложби, научни четения, концерти и фестивали), еманация на които бе фестивалът, посветен на Бруно Шулц: *Арката на въображението*, проведен от 5 до 13 септември в родния му град Дрохобич, днешна Украйна. В честването се включиха всички полски институти в чужбина. Месец ноември 2012 г. бе обявен за „Месец на Шулц“ и в Полския институт в София.

тел на събитията), е фигура, притежаваща характерните черти на самия автор.

Какво описва повествователят в тях? Бихме могли да кажем „всичко“. С еднакъв плам той се залавя с привидно обикновените, незначителни теми и с изключително важни и нееднозначни проблеми от областта на есхатологията. Самият герой придава субективно значение на фактите, тъй като разказва за случващото се не само по себе си, а за собствената си инициация.

Тази инициация има много аспекти. Това е както навлизане в забранената територия на еротичните страсти и лабиринтите на символиката, така и посвещение в тайнството на демиургичните експерименти на Бащата, загадките на живота и размножаването, на смъртта и разпадането, проникване във всички области на езотериката и метафизиката.

Когато казваме, че „нещо се случва“ в света на разказите на Шулц, си даваме сметка за неяснотата, която поражда тази формулировка. Фабулните линии на разказите не винаги позволяват да се разграничат външните по отношение на съзнанието на героя факти от неговите мечти или фантазии. Героят в еднаква степен *опознава* и *създава* своя свят.

И двата тома разкази извън или отвъд отделните истории, съдържат фабули от по-висш порядък с митологичен характер. В случая с *Канелените магазини* днес разполагаме с *exposé* от автора, което характеризира този цялостен аспект на текста. Ето най-съществения фрагмент от него: „В тази книга направих опит да извлека историята на определено семейство, на определен провинциален дом, но не от нейните реални елементи, съби-

тия, характери или действителни съдби, а като търсех отвъд тях митичното съдържание, окончателният смисъл на тази история.“

Авторът ѝ остава с впечатлението, че няма как да бъде достигнато най-дълбокото дъно на биографията, окончателната форма на съдбата чрез описание на външната биография, нито чрез психологически анализ, колкото и надълбоко да се опитва да навлезе той. Тези окончателни данни за човешкия живот по-скоро се намират в съвсем различно духовно измерение, не в категорията на фактите, а в тяхното духовно значение. Биографията, която се стреми да обясни своя собствен смисъл, изострена към усещането за собственото си духовно значение, не е нищо по-различно от мит. Тази мрачна, изпълнена с предчувствия атмосфера, тази аура, която се съгъства около всяка семейна история и по митологичен начин я осветява с внезапна светкавица – сякаш там се съдържа окончателната тайна на кръвта и рода – отваря на поета достъпа до онова друго лице, до онази друга алтернатива, до по-дълбоката версия на историята. Тук авторът се чувства близо до усещанията на Античността, като смята, че е извел своето творение, своята фантазия и блян от езическото разбиране за живота, тъй като за древните генеалогията на собствения род отива някъде далеч назад в митовите, след отмирането на втората или третата генерация, а погледът, обърнат назад, вижда историята на семейството, която намира своята развръзка в митологията.

Освен вроден усет за творчество, както и импулса и таланта за създаването на въображаеми светове, Шулц притежава и нелож критически почерк. След популярността на литературния

си дебют, той навлиза в литературните кръгове на столицата, а неговите оценки и мнения стават интересни за другите. Към чуждото писане той гледа през призмата на собствените си пристрастия, страхове и мании. Никога не се превръща в почитател на „научния обективизъм“ – затова нееднократно рецензиите, излезли изпод перото му, говорят колкото за обговаряната творба, толкова и за личността на самия ѝ автор.

Скиците и рецензиите на Шулц позволяват да го причислим към широко разбираното персонализирано течение в критиката. В тези текстове няма кой знае колко разсъждения върху структурата на творбите, повече са онези за екзистенциалната ситуация на героите, за рисунъка на тяхната психика, личност, начина на присъствието им в света и мястото им сред другите хора. Бележките за формата на творбите, обикновено много изискани, са само производна на анализа от първия тип. Шулцовият персонализъм без съмнение прекрива отвъд психологизирането, той е вкоренен във философията и метафизиката.

Личното уважение и куртоазията спрямо приятелите не оказват влияние върху яснотата на оценките му за стойността на рецензираните творби. Йерархията на ценностите му по това време е потвърдена от историята на литературата. Съвсем закономерно той признава „майсторството“ на *Адам Гривалд* на Брежа в определени фрагменти, на *Нетърпеливите* на Налковска посвещава обширен анализ, като поставя този роман сред най-добрите постижения на съвременната европейска проза, *Чужденка* го привлича със своята изисканост и дълбочина. Наистина много са в тези рецензии поклоните и любезностите към приятели, но само веднъж Шулц вади от арсенала си с похвали определения в най-висша степен ласкателни: когато говори за *Фердире* на Гомбрович.

Шулц е притежавал способностите да стане и изключителен критик, но вероятно липсата на време, а и желание за това, както и предпоставките, заложе-

➤ От стр. 12

ни в самия му характер, изиграват тук решаваща роля. Днес сред неговата литературна публика най-голямо внимание привличат онези – не многобройни и крайно сбити – очерци с програмен или автоинтерпретационен характер: *Митологизация на действителността* и отвореното писмо до Виткаци. Заслужава си също така да изтръгнем от забвението, в което са потънали, знаменитите *Скитания на скептика* – много лично по своя тон разсъждение за *Музика нощем* на Олдъс Хъксли, което ни казва много за визията на Шулц за културата на XX век.

Не по-маловажна от публицистиката е епистографията на Шулц. Писмата му се различават от обичайните на епохата, тъй като пише за най-съществените неща, търси интимно разбиране между душите у своите събеседници – винаги изпълнен с непресторен интерес към техните лични трудности и проблеми. От огромното епистолярно творчество на дрохобицкия писател са останали само части. Благодарение на многогодишния, усърден труд на Йежи Фицовски днес вероятно познаваме по-голямата част от онова, което е било спасено от унищожение. Това са общо 132 текста: 124 публикувани в *Книга на писмата* и още 8 – в *Писма, фрагменти. Спомени за писателя*.

Ако в писмата си Шулц ни се разкрива като „добър човек“, който търси интимен, духовен контакт с другите и ги дарява в замяна на това с най-искрено внимание, съпричастие и сърдечен интерес, то би следвало да открием област, в която се манифестира другите, по-тъмни страни на неговата нееднозначна личност. Такава е областта на живописното му творчество.

За Шулц рисунката е средство за експресия по-ранно и по-първично от словото. В отвореното писмо до Виткаци той казва по този повод следното: „Началото на моето рисуване се губи в митологичната мъгла. Още не можех да говоря, когато вече бях започнал да покривам всички хартии и полета на вестниците с дракани, които предизвикваха интереса на обкръжаващите“ ([Бруно Шулц до Ст. И. Виткевич]). И по-нататък: „Не смогах да ми доставят постоянно хартия. Брат ми и майка ми притичаха с ве-

нови и нови наръчи стари вестници и ежедневници и ги хвърляха на купчини по земята. А аз седях сред тези бумажки, ослепен от блясъка, с очи, пълни с експлозии, ракети и цветове, и рисувах“ (*Гениална епоха*).

Младият автор на *Санаториум „Клепсида“* е сякаш обсебен от цвета и сетивното му богатство. Когато мислим за неговите рисунки си представяме нещо като лъчистата и смела в съпоставката на багрите живопис на Флеминг, Дерен или Матис. В това време черно-белите рисунки на Шулц дори и бегло не напомнят за онези майстори на четката, те са от съвсем друга художествена и духовна област.

Мотиви за своите работи – също както и в литературното си творчество – Шулц черпи от действителността на Дрохобич. Жителите на града с лекота разпознават в изпълващите рисунките фигури своите роднини и познати (това дори създава на автора редица неприятности). Ситуациите, в които тези герои участват, са, бихме могли да кажем, драстични: преобладават композиции с мазохистично съдържание – от толкова дословни, като сцената на бичуването на клецащия гол мъж в краката на момичето, до многобройните картини, в които на високомерните елегантни жени графикът противопоставя разкривени, прилични на джуджета мъже с огромни глави, покорно свили се в краката на своите земни богини.

Доста често сред тези идолопоклонници се появява фигура с чертите на Шулц, случва се също и мъжът роб да бъде половина животно. Жените приемат заучени, макар и небрежни пози, почти без да забелязват своите обожатели. Оръжие на сладкото мъчение в този свят е крачето; женската голота, макар и да се появява често, съществува по-скоро като нещо недосегаемо, мъжът се осмелява да помечтае само за стъпалото ѝ, обуто в дамска пантофка, която ще стъпи върху врата му и ще го притисне към земята.

В известното си „интервю“ Виткаци писва Шулц като график в „демонологичната“ традиция: „Като график и художник той принадлежи към линията на

демонологите. Според мен началото на това течение можем да видим в произведенията на старите майстори, които не се специализират точно там, например при Кранах, Дюрер, Грюневалд, когато рисуват с удивителна точност, с развратна наслада, по-скоро инферналните, отколкото небесните теми, почивайки си чрез тях с чиста съвест след често вероятно скучните и насилени святости. Според мен към демонистите спада и Хогарт. Но истински създател на това течение (ако говорим за съдържанието, разбира се, за реалната основа, за претекста към Чистата Форма) е Гоя. От него произлизат демонологите на XIX век, такива като Ропс, Мунк или дори Бердслей“ (С. И. Виткевич, *Интервю с Бруно Шулц*).

Към изброените от Виткаци първопроходци на „демонизма“ в живописа вероятно можем да добавим още не един и двама творци от кръга на виенските модернисти и експресионисти: Густав Климт, Алфред Кубин, Егон

Шиле или Оскар Кокошка. С Шулц ги свързва тъмната, маниакална природа на художествените им визии, а ги разделя спецификата на художествената техника и – доста често – духовният „жест“ по отношение на света и стойностите. Дрохобицкият творец със сигурност не е „демонолог“–богохулник, който призовава Дявола с цел провокация (религиозна, нравствена); той просто рисува своите страсти и желания, придава им форма.

Както пише Ева Курилюк: „Фигурата на жената богомолка е само едно от проявленията на перверзния патологичен еротизъм, който привлича изкуството на тази епоха; в него непрекъснато се преплитат мотивите на лесбийската и хомосексуалната любов, содомията, хермафродитизма, всякакви видове мазохизъм,

сализъм и вампиризм“.

Позоваването на широкия контекст на изкуството и литературата на *fin-de-siècle* ни позволява да разглеждаме перверзиите на Шулц в съответната скала. Можем също така да приемем, че в този случай личните еротични склонности на твореца намират резонанс в художествените конвенции на епохата.

Интересно би било да се проследят взаимоотношенията литература – живопис в рамките на Шулцовото творчество. Струва ни се, че двата вида творчество и творческа нагласа изпълняват различна роля. Графиките и рисунките визуализират манията, извикват многократно едни и същи или подобни образи, като съставляват онзи „железен капитал на духа“, за който говори писателят в писмото си до Виткаци. Еротичните емоции се сублимират по този начин и донякъде остават обезоръжени от художествената форма.

На поетичното слово е дадена по-голяма власт: не само да обрисова предметите, личностите и събитията, но също така и – в по-голяма степен от живописа – да интерпретира онова, което представя.

Шулц като художник остава в рамките на своя свят (на личните си мании, битови сценки от дрохобицката действителност). Но като писател създава визии с универсален обхват. Територията за най-пълна и значима изява все пак си остава литературата. Именно тя става поле за експерименти, които са дотолкова специфични и лични, че по никакъв начин не биха могли да бъдат „фалшифицирани“: Шулц е могъл в рамките на съветската власт да рисува картинки по повод, покани и портрети на политиците – но не успява да създаде по поръчка разкази по социалистичен образец. От тук можем да си направим извода, че в изобразителното творчество по-лесно може да се отдели при Шулц онова, което е „железен капитал на духа“, от онова, което съставлява само инструментариума на професионалните умения.

Литературата е областта на съзидателното, много по-интегрална от всяка друга. Техническата ѝ страна израства от екзистенциалния опит и идеологическия настрой на писателя. И може би точно в това се крие разковничето на популярността/непопулярността на Бруно Шулц – познатият/непознат.

„Четете и знайте...“ – изстраданото послание на „История славянобългарска“ на отец Паисий Хилендарски

Георги КАМБУРОВ

Два века и половина ни делят от времето на съставянето на „История славянобългарска“. Това е много, но и малко време, като се има в предвид епохата, в която е написана Паисиевата история. Ако през втората половина на XVIII век държавно-политическата обстановка на Балканите и в частност на българските земи съвършено не отговаря на днешната и поради това времето, в което живее и твори Хилендарският монах, се чувства твърде отдалечено от нашето съвремие, то проблемите на онова минало и тревожността по тях по-скоро ни доближават до епохата на Паисий, отколкото да ни дистанцират. Свързващото звено между XVIII-тото столетие и нашето съвремие е именно „История славянобългарска“ и нейното изстрадано послание. Това е така, защото в идейната основа на „История славянобългарска“ при нейното съставяне бе положено дълбокото чувство за национално самосъзнание. Това неминуемо предопредели мястото и значението на „История славянобългарска“ и на нейния автор Паисий Хилендарски от 1762 г. до ден днешен да е тясно свързано с българското историческо битие. Паисиевата творба не е просто един труд за изследване на средновековното българско минало, тя е послание за възбуждане на българския народ, поради което се превърна и в първата национална програма, в знаме и герб на цяла една епоха. Най-голямото достойнство на „История славянобългарска“ е, че тя носи послание за непреходните културни устои на човешката цивилизация, апелирайки за просвета и образование. Така историята на отец Паисий Хилендарски надживя времето, в което бе създадена и за което бе предназначена.

„История славянобългарска“ носи посланието на една личност и на една цяла историческа епоха, а именно: „четете и знайте...“ Завършил своя епохален труд на 40-годишна възраст, отец Паисий Хилендарски вече имал достатъчно житейска и духовна мъдрост да вникне в духовните язви и проблеми на тогавашното българско общество и да изнамери основната причина за тяхната поява. По това време Европа е вече в триумфа на своето Просвещение, което дава на европейските народи голямото

самосъзнание, чувството за общност и единно цяло, и най-вече чувство за общо минало, настояще и бъдеще. Така от тези идеали на епохата, наречена Просвещение, е проникната „История славянобългарска“. И наистина подобна творба с такава непреходна културно-историческа стойност не би била реалност, ако онзи, който я е написал, не бе достигнал до тези съдбоносни за Новото време цивилизационни прозрения. Така чрез своето идейно послание Паисиевата история бе създадена, за да разреши големите проблеми на българския народ през XVIII и XIX век. С други думи казано, тя не бе просто творба предназначена да щрихова историческата епоха чрез своята културна стойност, а да даде начало на нова такава. И действително „История славянобългарска“ чрез своето изстрадано послание: „четете и знайте...“ проводи българския народ към възрожденското настояще и бъдеще. От тук ясно се вижда дълбоката нравствена и патриотична позиция на отец Паисий Хилендарски, който с проникновен и мъдър ум написа „История славянобългарска“, за да се чете тя от българския род, за да се знаят изконните български правдини.

Живеейки във време, в което неграмотността и невежеството по българското средновековно минало и език триумфирали над поробен народ, Паисий бил от малцината, които съзнавали убийственото влияние на тази тенденция сред неговите сънародници. Но макар тази тенденция на невежество спрямо българските ценности да е била в големи размери трябва да се подчертае, че по времето на Паисий сред българското общество има силен духовен вакуум, който постепенно бива запълнен от арогантно вклиняващия се гърцизъм и национален нихилизъм. С други думи, проблемът за безпросветността през XVIII век придобива силна антибългарска основа. Именно от този проблем е провокирана и основната идейно-движеща сила при написването на „История славянобългарска“. В „Предисловие към ония, които желаят да прочетат и чуят написаното в тая история“ отец Паисий Хилен-

В проведения по повод 250-годишнината от съставянето на „История славянобългарска“ конкурс за студентско есе на тема „ЧЕТЕТЕ И ЗНАЙТЕ...“ – изстраданото послание на „История славянобългарска“ на отец Паисий Хилендарски няма излъчен победител. Журито присъди поощрителна награда на Георги Веселинов Камбуров, специалност История, IV курс.

дарски апелира с титаничното послание: „За вас е потребно и полезно да знаете известното за делата на вашите бащи, както знаят всички други племена и народи своя род и език, имат история и всеки грамотен от тях знае, разказва и се гордее със своя род и език“. В следващите редове Хилендарският монах продължава: „Четете и знайте, за да не бивате подигравани и укорявани от други племена и народи“. Тези слова на отец Паисий Хилендарски разкриват дълбокия замисъл на неговия книжовен труд. Те представляват нравствени съвети към читателите и слуша-

телите на „История славянобългарска“, същевременно в тях се долавя и авторовият стремеж към заклемяване на невежеството, от което произтичат всички злини – подигравки и укори от другите народи към българския народ. Но като цяло от всички тези характерни черти на Паисиевото слово изпъкват тяхната изстрадана същност. Те разкриват печала от истината, до която е достигнал отец Паисий Хилендарски в своя интелектуален и житейски път на развитие.

Така преди два века и половина с тези пламенни слова отец Паисий Хилендарски разкри пред българския народ изконните човешки ценности, които съхраняват и обединяват народите, които стоят в основата на всяка една просперираща цивилизация. Епохаляният труд „История славянобългарска“ вече два века и половина засвидетелства своята непреходна културно-историческа стойност. Това показва нейното достойно

место в световната култура и цивилизация. Непреходността на Паисиевата история доказва, че култура, която стъпва на реални исторически основи и истинни човешки ценности, никога не може да бъде забравена от бъдните поколения. В този смисъл „История славянобългарска“ има достойно място и огромно значение в съвременната българска култура, защото нейните послания и апели са също толкова актуални днес, както във времето на своето съставяне. Ако през XVIII век българският народ е заплашен да подмени своите ценности, увлечен по гърцизма и неговата културна доктрина, то съвременният българин е в същото незавидно положение, увлечен в подмяна на националните ценности с тези на т. нар. глобализъм. Не е тайна, че съвременните глобални „ценности“ и техните пропагандатори, прикрити зад несъстоятелни демократични призови, открито застават против ценностите, за които апелира отец Паисий Хилендарски в „История славянобългарска“. Доктрината на глобализма отхвърля националната идея, а с това тя заклемява и всички ценности, произтичащи от нея. „История славянобългарска“ като национална програма на Българското възбуждане носи през времето изстраданото послание: „четете и знайте...“, а с това и всички ценности на нашето минало, нужни ни като народ и нация в бъдните векове. Поради това отец Паисий Хилендарски е бил много по-голям демократ и хуманист на своето време, отколкото днешните демократи в нашето съвремие. Силата на Паисиевото дело и величието на творбата му е, че те винаги намират своята проекция във времето, те не са застинали в епохата на Възбуждането и съвсем не са изигрвали окончателно своята историческа роля. Нашето съвремие със своите идеали и глобалистични „ценности“ отново извиква на историческата сцена изстрадания глас на „История славянобългарска“ и на отец Паисий Хилендарски.

Пет усмихнати оди от Петър Краевски

ОДА ЗА КРАЯ НА СВЕТА

Шопингманията е сигурен индикатор, че идва свършекът на света. Така ще ни удари Апокалипсисът – поединично. И в джоба. Ето, откакто жена ми хукна по молове, аз съм свършен. Т.е. при мен краят на света започна със закриването на банковата ми сметка. Иначе истинският край на света е като комунизма – ще дойде на кукуво лято! Съгласете се, че трябва доста да си изкукал, за да вярваш в идеологията на кукувото лято. Още повече, ако някое лято има бъдеще у нас, то това е циганското. Не, ромите няма да докарат свършека на света. Те ще останат след него, за да го предадат на вторични суровини. Което си е чиста проба шопингмания втора употреба. Това беше майтап. Неуместен. Подчертавам го специално за активистите на Хелзинкския комитет, за не ми организират края на света в лично качество. От друга страна, апокалипсисът е като телешопинг с характер на телевизионно състезание. В него рано или късно губиш по точки. А сложиш ли точката, как да разбереш, че е отправна? Право да ви кажа, тук изпаднах в дървена философия, затова ще си го кажа направо – страхувам се, че и края на света ще го избутаме по местните стандарти. Що се отнася до битовото равнище, ако сте се врекли на половинката си да я следвате до края на света, не чакате ли Армагедона като спасение? Гло-

бално погледнато, Фукуяма лансира теорията за края на историята. Фукушима се опита да я осъществи. Коего изобщо не стресна шопинг-манията. Даже напротив. По Коледа шопинг манията придобива исторически измерения! Покупката на история вече върви на ишлема. Няма да се учудя, ако и Дядо Коледа се окаже от потеклото на Александър Македонски, а първата Снежанка платното си е белила на Охридското езеро. В това, разбира се, няма нищо лошо – шопингът трябва да върви. Мой си е проблемът, че не виждам елена Рудолф като потомък на славния Буцефал, нито джудженцата подредени във фаланга. Но аз нямам търговски нюх, за което моля да ми простите. Не знам и кога ще ни удари астероид, нито часа на Всемирния Потоп, но междувременно ще си пийна още едно. Това доказва, че съзнанието за всеобща гибел има и своята приятна страна (де да знаеха динозаврите какво ги грози – щяха да преядат с ферментирали плодове!) Накрая, ще взема да се възмутя чистосърдечно като всеки човек на дълга: О, нека се продъни тоя грешен свят, в който данайците ни подтикваат към изкупление, докато щедро им изкупват външния дълг! Вдигам наздравица за свършека и на тая шопинг терапия. Все пак, ще ви призная под сурдинка, че ако Страшният съд се провежда от нашето правораздаване, ще ни се разминие. И защо да се страхувам от края на света, когато просто си живея там?

ОДА ЗА ЕГОИЗМА

Аз съм този, който казва: „Мразя егоизма! Виж, хелиоцентризма е друга работа, но не мога да огрея навсякъде...“ Нима съм егоист само защото светът се върти около мен? Не, аз не съм егоист – цял ден писах възхвала за другите, но ми свърши симпатичното мастило. Майната му на егоизма! Все ще изкарам някак на едното тщеславие. И да се разберем – признанието, че не съм егоист го искам само за себе си! Защото няма по-ужасни хора от егоистите – обичат себе си, а не мен! Готов съм да преглътна егоизма на околните, стига да ми направят евала. Ако егоизмът имаше език, щеше да си обlige и задника. Егоистът ти казва право в очите „Обичам те!“, стига да се оглежда в тях. Някои хора толкова са влюбени в себе си, че си мечтаят да са хермафродити. И егоизмът се размножава. Резултатът е двуличие. Това е то душевният дискомфорт – егоист с раздвоение на личността! Егото е местна валута, която инфлацията ще изяде. Егоизмът е меден кавал с една дупка, ама деветата! По пътя към Бога егоизмът е паркинг, където ще ти откраднат гумите. В името на общото благо егоистът жертва чуждото щастие. В конституцията на егоиста всички са равни – на нула. Демокрацията е ведрата усмивка на егоизма. Това е коронният номер на егоиста – загърбва те с усмивка. В този текст дадох всичко от себе си, затова сам ще си го чета. Вече го прочетохте? Дължници сте ми, ще го запомня. Егоистът винаги мисли за другите – как да забравих тези, които са ти дължни?

ОДА ЗА КИЧА

Днес е в сила уравнението: „кич = попфолк + мутри“. Много удобно! Спестени са доста събираеми. Не че сборът от нули не е равен на нула... Чалгата е двете нули на родната култура. Нищо, което е навсякъде. Провинциалност, която е универсална. Ако получим звуков сигнал от извънземните, опазвам се, че ще е кючек! Кичът е безсмъртен – той се ражда като авангардизъм, умира като ерзац и възкръсва в ширпотребата. Когато някой Архимед извика „Еврика!“, кичът не се интересува защо, а колко кинта се е изръсил за ваната. Кичът не е лишен от амбиция. Дайте му опорна точка и ще ви издигне до висотите на посредствеността. В държавата на кича Мона Лиза пее в таверна, а Леонардо води вечерно шоу. Кичът е диктатура на масовия вкус. Кичът е бананова република на красотата, където Венера Милоска е просто античната Кукла Барби. Знайте, ще построим комунизма, когато ковчезчетата станат валута. Социалната мрежа е пазарната чанта на кича – най-добре се продават тези, които не са стока. Тук бих искал да обрисвам характерологията на кича по-интелигентно, да достигна до философска дълбочина, да омая с проникновена и естетски поднесена метафорика, но ще си го спестя, защото съм сигурен, че няма да стигнете до края на изречението. Казано по-простичко: „Кичът си е кич“, а въпросът е: „Какви са бъдещите ви творчески планове?“. Добре. А какво не е кич? Ще откриете блестящи формулировки във всеки порядъчен лексикон. Апропо, понякога и сатирата е жертва на кича. Показвам: „Егаси пича – пребори кича!“. Кратко, весело, игриво. Като за публикация. Абе, кич!

ОДА ЗА МЪРЗЕЛА

Животът е като игра на гоненица. Мен ме хвана мързелът. Казват, че благоденствието ни било в кърпа вързано. Кофти. Знам ги тия възли. Пак ще се отвори работа! Честно казано, добре, че парите не растяха по дърветата! Ще трябва-ше да ги берем. И не си мислете, че съм мързелив. Просто мразя да работя. Ако мързелът е двигател на прогреса, то при мен двигателят е ракетен! Изобщо, анализирайки представите ни за Рая, си мисля, че той е мечтата на всеки мързеланко (като изключим херувимите – да махаш с крилца си е голям зор!). Майсторлъкът е хем да летиш, хем да лежиш. Висшият пилотаж в мързела е да надвиеш всички, без да изхабиш нито една калория. Мързелът е това: пушка, мишена за един милион долара, показалец на спуска и една инатлива мисъл: „Няма да си мръдна пръста!“. Мързелът има много синоними, защото често се налага да превръщаме думите в дела само на думи... Ох, че сложно казано, направо се преработих!... Който е измислил фразата „агала-агала“, се е прекарал двойно. Обичам народната дума „готованко“ – внушава ми готовност да я практикувам! Изразът „мързи го в червата“, не означава ли липса на перисталтика? Почна ли да се ограничавам откъм работа, нямам никакви задръжки! Това са лозунгите на мързеливците: „Родих се уморен. Живея, за да релаксирам!“ и: „Мързеливци от всички страни, не се преуморявайте!“. Не ги харесвам. Глаголите ми идват много. В крайна сметка, в йерархията на ценностите мързелът е висша форма на трудова дейност. Ако не сте съгласни, спорете си сами. Мен ме мързи.

ОДА ЗА УСПЕХА

Успех е да не робуваш на успеха. Успехът е нещо относително – ще те отнесе! Успехът е кървав таксиджия, който шофира по интуиция. Ако смениш „таксиджия“ с „ловец“, а „шофира“ със „стреля“, мисълта също ще бъде успешна (напук на ония със сачмите в задника). Това с успех може да се изрази и математически: $y(z+1) = 1/n.q$, където y = успех, n = неуспех, а z и q са субекти от различни страни на мушката. Извод: математиката на успеха е да имаш едно на ум. Знаем, че уравнението на успеха е събрано, ама докато вие си блъскате главата с него, ние си оправяме живота. Единственото условие на успеха е, че той е условен. Условно казано, успехът е нещо дългокрако и едрогърдо, което ти изневерява със съседа. Не призовавай успеха напразно, резултатът ще е половинчат, показвам: „Успеееехоо!“ и следва отговорът: „... еееехоо!“ (колкото по-празна главата, толкова по-дълго ехото). Успехът не е постоянна величина – вчерашните шамари отекват днес като аплодисменти, а днешните аплодисменти утре може да те шамаросат. Огромен тъпан е успехът – за направата му трябва да смъкнеш доста кожи. Сергията на успеха е пълна с малотрайни продукти. Често плодът на успеха се оказва зеленчук. В един роман бях писал: „Успехът е слънце от станиол – заслепява, но не топли!“. Не сте го чели? Прочетете го! Не ме лишавайте от успех, макар че в нашия занаят няма неуспешни писатели, има неуспешни читатели. Чуждият успех е оправдание то на неудачника, чуждият провал – неговият триумф. Успехът е слоница, която те гони по петите. Пожелавам ѝ успех!

КУЛИНАРНАТА РЕЦЕПТА-ПАНАЦЕЯ НА Д-Р НЕЙЧЕВ ЗА НОВОГОДИШНИТЕ ПРАЗНИЦИ

Храната е най-добрият аксесоар към пиенето, затова нейният характер и качество се определя в зависимост от вида и количеството на наличните питейни запаси. Ето какво трябва да се предприеме в случай, че разполагате с приличен обем висококачествено искрящо червено вино.

Като начало (след като сте изпили поне две-три чаши от горепосоченото) полагайте усилия да се сдобие (разбира се, ако имате помощници, разполагате с тях, докато вие продължавате с вашето занимание) с една голяма до средно голяма кисела зелка (в краен случай може и прясна), на която не е отделен чукант (позволява се само да е сцепен на кръст). След което се налага да си набавите (съответно да ви набавят) около килограм, килограм и половина крехко свинско месо, нарязано на парчета като за винен кебап; едно пиле; 3 – 4 или 5 броя сурова наденица, кървавица или бумбар; няколко сурови кебапчета; 1 – 2 шепи свински пръжки и други дреболии, т. е. без ограничение на артикулите, с които разполагате.

Първо се разфасова пилето (необходими са само гърдите и бутчетата) и овкусяват със сол, червен и черен пипер. Подлагат на същата процедура по овкусяване и свинското месо и го оставят 5 – 7 часа в хладилника, за да проникнат в него хубаво подправките. Наденици-

те нарязват на парчета. Заемат се със зелката като я поставят с кочана надолу и започват да я отварят лист по лист, докато остане сърцевина – голяма колкото два юмука. Изрязват внимателно сърцевината (така че да не се разпадат листата), наклъцват част от нея и я омесват със свинското месо, след което слагат сместа в образувалата се празнина, завиват с няколко листа, и започват да слагат от другите плънки, като ги завиват в листата, докато свършат. Напълнената зелка се намазва обилно с олио и се завива във фолио за печене. След това се поставя в достатъчно голям съд (тенджер или гювеч) с малко зелева чорба на дъното и се покрива с капак. Изделието се позиционира във фурна на слаб огън за около 6-7 часа. След което се сервира и консумира умерено като мезе с остатъка от виното.

Рецепта на д-р Нейчев за „на другия ден“

От незапомнени опит на човечеството е известно, че наред с класическия наситен разтвор като пресолева (зелева) чорба, или по-модерните като чай с ром, кафе с коняк и пр., храната с малко алкохол е най-ефикасното средство срещу мъчителното явление, носещо иначе така поетичното турско название махмурлук. Първо място в това отношение заемат чорбите, а от тях на рибената

чорба (разбира се, след нейно величество шкембе чорбата) се отрежда почетната втора позиция. За тази магическа смес ще стане дума сега.

Чувал съм, че колкото са рибарите и рибите по света, толкова са и начините за приготвяне на рибена чорба. Моят метод е следният.

Като начало си набавяте (било чрез личен улов, било като закупите сутринта на пристанището направо от лодката на ранобуден рибар, а в краен случай – от магазина) по един брой от поне 3-4 вида риба. Важното е рибата да бъде или само сладководна, или само морска (някои специалисти допускат рибата да е от единия и от другия вид, но аз съм решителен противник на тази теза). Първо почиствате рибата от вътрешностите като запазвате главите. Ако е поедра, я нарязват на парчета. После в дълбока тенджера наливате около 1 – 2 литра студена и подсолена от „тази презряна хлорирана течност, наречена вода“ (както се изразява един прочут английски писател кулинар) и пускате в нея рибните късове. Когато рибата се сvari, след 10 – 15 минути с решетъчна лъжица я изваждате в отделен съд, за да се охлади. Отпе-

Доц. д-р Николай Нейчев

неният бульон от тенджерата се прецежда през цедка, тъй като е възможно в него да са попаднали костици и парченца и отново се връща в съда на огъня. Нарязват на не много едро 1 глава кромид лук, 1 – 2 картофа, 1 морков, 1 домати, целина, девисил, 1 – 2 супени лъжици олио и ги прибавят към рибения бульон. През времето, когато се варят зеленчуците, внимателно обезкостяват рибата и като я накъсват на парченца, я прибавят в тенджерата. След 5 минути прибавят сока от половин лимон, черен пипер и люта червена чушка. След още 1 минута поръсват с малко ситно наклъцан магданоз и копър. Сервирайте чорбата гореща в компанията на малка чашка с леденостудена ракия. По желание повтаряте тази процедура, колкото пъти е необходимо.

Рецептите предложи
доц. д-р Николай НЕЙЧЕВ

ИМАМЕ ШАМПИОН В ТУРНИР ПО БРИДЖ

На 1 ноември в зала „Стоянстрой“ се проведе за 24-ти път Студентският турнир по спортен бридж за купа „8 декември“, традиционно организиран от Бридж клуб „Академик“ – Пловдив. В турнира участваха двойки от Пловдивския университет, Техническият университет – Пловдив, Техническият университет – София, Техническият университет – Габрово и Аграрния университет – Пловдив.

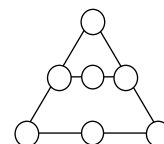
Състезанието се проведе по системата „Пълен Хауел“ в пет кръга по четири игри. На първо място се класира, а с това заслужи и купата, двойката Георги Тончев (ПУ) и Радослав Галгучев (ТУ – Габрово) – 45 точки, на второ място – Стоян Вучев и Николай Петров (ТУ – София), на трето място – Джунейт Галиб и Павел Тенев (АУ – Пловдив) – 43 точки. На призьорите от първо до трето място бяха връчени и медали, а всички участници в състезанието получиха елитна козметика от Роза импекс АД.

ЗАДАЧИ. ГЛАВОБЪЛЪСКАНИИ

1. Гражданин платил за покупката на кол подаръци 105 лв. с банкноти от 2 лв. и 5 лв. Колко банкноти по 5 лв. е дал той!

2. Числата от 1 до 7 се вписват в кръгчетата на пирамидата по такъв начин, че сумата във всяко права линия да бъде една и съща. Кое е числото във върха на пирамидата?

Отговори на задачите от миналия брой

- Задачата за трите града: офисът трябва да се разположи в град В.
- Палатката на летището трябва да се разположи на брега на морето.

Подготвил: доц. д-р Георги КОСТАДИНОВ